

רשימות חוברת מב

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"ק פרשת אמור, הננו מוציאים לאור מאוצר רשימותיו של כ"ק אדמו"ר זי"ע שרשם לעצמו — מענה להרב טעלושקין (קורעניצער) בענין "המגדף אינו חייב עד שיפרש את השם", שלמדים ממש"נ בפרשת השבוע (כד, טז) "ונקב שם וגו'".

לתועלת הלומדים, למען ירוץ בו הקורא, הנה, לאחר העתקת הרשימה בלשון אדמו"ר בעצמו בכת"ק, בא גם פיענוח ותיבות-קישור המשולבים בין דברי הרב, וכן ציוני מראי מקומות הבאים בשוה"ג, שנערכו ע"י המו"ל, בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד, ובפרט שעמקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

מערכת „אוצר החסידים"

עש"ק פ' אמור, ה'תשנ"ו

ברוקלין, נ.י.

טעלושקין — קורעניצער.

סנה' (נה: ושם) המגדף אינו חייב עד שיפרש כו' ובגמרא ודילמא עד דעביד תרוייהו כו'. והקשה הלא גם לפי המסקנא כ"ה דבעי תרווייהו. ואת"ל שלזה כיון רש"י במש"כ פירושי. באותיותיו ופירושי, מהו כונת רש"י בתיבת פירושי. ועוד למה נתכון המקשן לומר, שיהא חייב דוקא במבטא האותיות ופי'.

בתירוץ שאלה א' וב' — לזה כיון רש"י בתיבות אותיותיו ופי'. ופי' השם הוא המבואר בקידושין (עא.) שם בן ד' כו' ופירש"י קריאתו וכתיבתו ופירושו. אלא דעוד יש לדקדק בפירש"י בסנה' דמה חידש רש"י בתיבת באותיותיו.

ולכן נ"ל דהנה שיטת רש"י (ודלא כהרמב"ם — עיין מכ' בראנדט) דשהמ"פ הוא שם מ"ב (סנה' ס.) ושם בן ד' נק' שם המיוחד (יעוין ג"כ רש"י עירובין יח: סוטה לח.) — ולשיטה זו אתי באור הל' שם המפורש כפשוטו, שהוא מפורש יותר משם בן ד'. גם לא נצרך לדחוק דשהמ"פ ושם המיוחד תרווייהו קאי על שם אחד (ויעוין מו"נ ח"א פס"א וס"ב) — ולכן כיון דקס"ד דנוקב ל' דפירושי הוא, מקשה דילמא בעינן דוקא באותיותיו ופי' וכפירש"י (סנה' קא: ע"ז יז:) הוגה את השם באותיותיו, דורשו במ"ב אותיות.

והא דקאמר בסנה' (ס.) דלא בעינן שם מ"ב הוא להמסקנא דנוקב ל' דבירוכי הוא, משא"כ להקס"ד, ופשוט.

והכרח המקשן להקס"ד דצ"ל דוקא באותיותיו ופי', הוא מל' דקרא ונוקב, שאפשר לפרשו מל' בירוכי, מיברז ופי'. ואת"ל שהוא מל' נקבו בשמות, א"כ פי' ונוקב הוא מפרש (וכת"א בכל המקומות), ואין לנו לחייבו מיתה אלא במפרשו באותיותיו כו' — להקל.

ודיוקא דקרא (במדבר א' יז) נקבו בשמות יל"פ דמדגיש שנפרשו בשמותיהם ושמות אבותיהם ע"י הק' בעצמו ולא כמו בשלוח המרגלים, ויעוין רשב"ם ורמב"ן עה"ת במדבר (יג' ב').

ולפי הנ"ל, הנה להמסקנא דנוקב ל' דבירוכי הוא, אין רא' דצריך לפרש, ומהיכא תיתא. וא"כ הא דקאמר במתניתן דאינו חייב עד שיפרש את השם, הוא לא ממשמעותא דקרא אלא דכך קי"ל.

ואפ"ל דאף בל' דבירוכי, משמעות התיבה היא דצריך להוציא

רשימות חוברת מב

בשפתיו, וכדמשמע במד"ר פ"כ ובפרט לגירסת היל"ש שם. ולהעיר ג"כ
מזח"ג קצח:

בנין אב לכולם נקבה שדרך (בראשית ל' כח') שפי' אח"כ בפרטיות
יתרה. וזהו ג"כ הכרח המ"ר ות"י שם לפרש על נקבה טכום קבוע, היינו
שלא יהי' מקום לכל ספק ופקפוק.

להרב טעלושקין — קורעניצער.

א. איתא בסנהדרין (נה, ב ושם) "המגדף אינו חייב עד שיפרש כו" (את השם).

ובגמרא שם¹: "ממאי דהאי נוקב" (דאמר קרא² ונוקב שם וגו"') לישנא דברוכי הוא, דכתיב³ מה אקב לא קבה א-ל", ולאחרי שהגמרא שוללת את שאר הפירושים האפשריים בתיבת "נוקב" — "אימא מיברח הוא (שלא לתחוב סכין לדקור נקב בשם הכתוב בקלף⁴) דכתיב⁵ ויקב חור בדלתו .. אימא פרושי שמי' הוא דכתיב⁶ ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות" — שואלת הגמרא "ודילמא עד דעביד תרווייהו (פרושי וברוכי, ובחדא לא מחייב) כו" (ומשני "לא סלקא דעתך, דכתיב וכו'").

והקשה, מהי שאלת הגמרא "ודילמא עד דעביד תרווייהו כו" — הלא גם לפי המסקנא כן הוא דבעי תרווייהו, כמפורש במשנה "המגדף אינו חייב עד שיפרש השם".

ואם תמצי לומר שלזה (לתרץ קושיא הנ"ל) כיון רש"י במה שכתב "פירושי, באותיותיו ופירושי", כלומר, רש"י בא לבאר הקס"ד דהמקשן "אימא פירושי" (ובמילא גם הקס"ד "דילמא עד דעביד תרווייהו", "פירושי וברוכי"), שאין כוונתו להוצאת השם מפיו, שהרי גם לפי המסקנא בעינן "שיפרש השם" (שיוציא השם מפיו⁸), אלא "פירושי" הוא דבר נוסף: "באותיותיו ופירושי" — צריך להבין: מהו כוונת רש"י בתיבת "פירושי" (מהו "פירושי" שבכוונת המקשן)?

(1) נו, א.

(2) אמור כד, טז.

(3) בלק כג, ח.

(4) פרש"י שם.

(5) מלכים ב' יב, יו"ד.

(6) במדבר א, יז.

(7) וראה רמב"ם הל' ע"ז פ"ב ה"ז: "אין המגדף חייב סקילה עד שיפרש את השם .. ויברך אותו כו".

(8) כפרש"י: "עד שיפרש את השם — שיזכור את השם, אבל אם לא הוציא שם מפיו אלא שמע שם יוצא מפיו אחר וברכו, פטור".

ועוד, למה נתכון המקשן לומר, שיהא חייב דוקא במבטא האותיות ופירושי' — מהי הסברא וההכרח לכך?

ב. והנה, בתירוץ שאלה א' וב' — אכן לזה כיון רש"י בתיבות "אותיותו ופירושי'" (לתרץ שאלה א' שגם לפי המסקנא בעי תרווייהו), ש"פירושי" שבקס"ד אינו "פרש השם" שבמסקנא, אלא "אותיותו ופירושי'", וכוונתו בתיבת "פירושי'", פירוש השם (שאלה הב') הוא — המבואר בקידושין (עא, א) "שם בן ד' כו'", ופירש"י "קריאתו וכתיבתו ופירושו"¹⁰, היינו, שהקס"ד דהמקשן הוא שאינו חייב עד שיזכיר (נוסף על מבטא אותיות השם) גם פירושו של השם.

אלא, דעוד יש לדקדק¹¹ בפירש"י בסנהדרין — "באותיותיו ופירושי'" — דלכאורה, כיון שבא לבאר כוונת המקשן שנוסף על מבטא האותיות צריך להזכיר גם פירושו של השם, מה חידש רש"י בתיבת "באותיותיו"?

ג. ולכן נראה לומר עוד ענין בזה — ובהקדמה:

דהנה, שיטת רש"י (ודלא כהרמב"ם — עיין מכתב להרב בראנדט¹²) ד"שם המפורש" הוא שם "בן ארבעים ושתים אותיות" (סנהדרין ס, א), ושם בן ארבע אותיות נקרא שם המיוחד¹³ (יעיין ג"כ רש"י עירובין יח, ב. סוטה לח, א¹⁴),

— ולשיטה זו (ששם המפורש הוא שם בן מ"ב אותיות) אתי באור הלשון "שם המפורש" כפשוטו — שהוא מפורש יותר משם

(9) שאלה הא' — על שאלת הגמרא "ודילמא עד דעביד תרווייהו", הלא גם לפי המסקנא כן הוא דבעי תרווייהו, ושאלה הב' — מהו כוונת רש"י בתיבת "פירושי'".

(10) וראה חדא"ג מהרש"א שם: "פירושו של הקריאה והכתיבה וכוונתו".

(11) נוסף לכך שעדיין לא תורצה שאלה הג' — מהי הסברא וההכרח דהמקשן שיהא חייב דוקא במבטא האותיות ופירושי'.

(12) ע"ד הפלוגתא בין רש"י להרמב"ם בנוגע לשם המפורש — נדפס ב"רשימות" חוברת מ"א, עיי"ש בארוכה.

(13) בפרש"י שם: "שם בן ארבע אותיות.. ולא בעינן שם המפורש בן ארבעים ושתים אותיות". ומפרש לשון הגמרא דקרי לשם הוי' "שם המפורש" — "כלומר שם המיוחד" (כמבואר בהמכתב להרב בראנדט). וראה גם פרש"י שם נו, א: "על שם המיוחד, דהא כתיב ה', והיינו שם מיוחד, דכתיב זה שמי לעולם".

(14) בעירובין שם: "שם בן ארבע אותיות ושם המפורש", היינו, ששם בן ארבע אותיות אינו שם המפורש. ובסוטה שם: "בשם המיוחד, ככתבו", היינו, ששם בן ארבע אותיות — ככתבו — הוא שם המיוחד.

בן ד'. וגם: לשיטה זו לא נצרך לדחוק דשם המפורש ושם המיוחד תרופיהו קאי על שם אחד (ויעוין מו"נ ח"א פס"א וס"ב¹⁵) — ולכן, כיון דקס"ד דנוקב לשון דפירושי הוא, מקשה דילמא בעינן דוקא באותיותו ופירושי, וכפירש"י (סנהדרין קא, ב. ע"ז יז, ב) "הוגה את השם באותיותיו, דורשו בארבעים ושתים אותיות". וזוהי כוונת רש"י (וחידושו) בתיבת "באותיותיו" — שאינו חייב אלא כשמפרש כל אותיות השם, מ"ב אותיות (וכדלקמן ס"ד).

והא דקאמר בסנהדרין (ס, א) ד"שם בן ארבע אותיות שם הוא, ולא בעינן שם המפורש בן ארבעים ושתים אותיות" — הוא להמסקנא דנוקב לשון דבירוכי הוא¹⁶, משא"כ להקס"ד שנוקב לשון דפירושי הוא, בעינן שם בן ארבעים ושתים אותיות דוקא, ופשוט.

ד. והכרח המקשן להקס"ד דצריך להיות דוקא באותיותיו ופירושי' — הוא מלישנא דקרא "ונוקב":

וההסברה בזה — שלשון "ונוקב" אפשר לפרשו מלשון בירוכי, מיברז ופירושי (כנ"ל), ואם תמצוי לומר שהוא מלשון "נקבו בשמות", א"כ פירוש "ונוקב" הוא "מפרש" (וכבתרגום אונקלוס בכל המקומות¹⁷), היינו, שמפרשו עד כמה שאפשר — שזהו שם בן מ"ב אותיות, שהוא מפורש יותר משם בן ד' אותיות, ואין לנו לחייבו מיתה אלא במפרשו באותיותיו כו' — היינו שהקס"ד דהמקשן הוא להקל, שלא יהא חייב מיתה אלא כשיפרשנו עד כמה שאפשר, היינו הן באותיותיו הן בפירושי'.

ועפ"ז ש"ונוקב" מורה שמפרשו עד כמה שאפשר — הנה בנוגע לדיוקא דקרא (במדבר א' יז) "נקבו בשמות" (שגם כאן צ"ל הדגשה

15 בפס"א, ש"שם .. יוד הא ואו הא הוא שם מיוחד לו יתעלה, ולפיכך נקרא שם מפורש .. מפני שהוא מורה על עצמו יתעלה באופן שלא ישותף אחד מן הנכבאים באותה ההוראה (דלא כשאר השמות ש"נגזרים מפעולות ימצא לנו כמותם") כמו שאמרו עליו ז"ל שמי המיוחד ל". ובפס"ב, לאחר שמבאר שיש גם שם בן י"ב אותיות ושם בן מ"ב אותיות שהם למטה משם בן ד' אותיות, מסיים שרק שם בן ד' אותיות נקרא שם המפורש, ש"שם המפורש הוא השם המיוחד לו כמו שבארנו". — ועפ"ז צריך לדחוק שתרווייהו ("שם המפורש" ו"שם המיוחד") קאי על שם אחד (שם הוי").*

16 ונמצא, שלפי המסקנא לא בעינן תרווייהו, פירושי (במ"ב אותיות) ובירוכי.

17 בפ' אמור ובמדבר שם (ועד"ז בפ' ויצא דלקמן ס"ו). ועוד.

* ואף שגם שם אדני נקרא שם המיוחד (ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"ב ה"ז) — ה"ז רק ביחס לשאר השמות (ראה גם מו"נ פס"א), ובעיקר קאי "שם המיוחד" על שם הוי'.

מיוחדת בהפירושו), יש לפרש דמדגיש שנפרשו בשמותיהם ושמות אבותיהם ע"י הקב"ה בעצמו, ולא כמו בשלוח המרגלים, שלא נקבו בשמות ע"י הקב"ה בעצמו. ויעוין רשב"ם ורמב"ן על התורה במדבר (יג' ב')¹⁸.

ה. ועדיין צריך ביאור בדברי המשנה "מגדף אינו חייב עד שיפרש את השם":

לפי הנ"ל, הנה להמסקנא ד"ונוקב" לשון דבירוכי הוא, אין ראי' מלישנא דקרא דצריך לפרש השם¹⁹, ומהיכא תיתא.

וא"כ, הא דקאמר במתניתן ד"מגדף אינו חייב עד שיפרש את השם", הוא, לא ממשמעותא דקרא (שהרי "נוקב" לישנא דבירוכי הוא, ולא לישנא דפירושי), אלא משום דכך קיימא לן.

ואפשר לומר דאף בלשון דבירוכי, משמעות התיבה היא דצריך להוציא בשפתיו, וכדמשמע בבמד"ר פ"כ, ובפרט לגירסת היל"ש שם²⁰. ולהעיר ג"כ מזח"ג קצח, ב²¹.

ו. ויש להוסיף בנוגע לקס"ד דהמקשן ש"נוקב" לשון דפירושי הוא, שמפרשו עד כמה שאפשר:

בנין אב לכולם (לכל הפסוקים שבהם נזכר לשון זה, "נוקב שם",

(18) ברשב"ם שם: "שלח לך .. כל נשיא בהם, עיקר פשוטו כך, כל אלה שנים עשר אנשים תקח מאותם שבישראל שנשא אותם לבם ללכת, שתכוין את העם מי האיש שירצה ללכת לרגל את הארץ, ומאותם שיאמרו ללכת תקח ותבחר מהם שנים עשר .. ולא נקבם הקב"ה בשמות כשם שעשה לנשיאים שמנו את ישראל ובנשיאים שהנחיל את ישראל את הארץ .. שאותם היו נקובי שמות". וברמב"ן שם: "האנשים האלה לא נקבו בשמות על פי השם כאשר הי' בפקודים ובחלוק הארץ, כי מצות ה' לא תבא בה תקלה לעושי' ושומרי', ושומר מצוה לא ידע דבר רע, רק הוא יתברך צוה למשה איש אחד למטה אבותיו תשלחו וגו' ושיהיו נשיאים, ומשה מדעתו בירר את אלה ושלחם, והם גמלו לנפשם כו'".

(19) כלומר: לא זו בלבד שבטלה סברת המקשן שאינו חייב אלא כשמפרשו עד כמה שאפשר ("באותיותיו ופירושי"), אלא שאין ראי' שצריך לפרש השם בכלל, היינו, להוציא בשפתיו.

(20) אולי הכוונה למ"ש בבמדב"ר שם (פיסקא כ): "וישם דבר בפיו, כאדם שנותן בלינוס (רסן) בפי בהמה ופוקמה להיכין שירצה, כך הקב"ה פוקם (מעקם) את פיו וכו'" (ושם כא: "עיקם הקב"ה את לשונו והתחיל לברך"). וביל"ש שם (רמז תשסה (קרוב לסופו)): "וישם ה' דבר בפי בלעם .. שעקם את פיו .. אני עוקם את פיו והופכה לברכה .. מלאך ישב לו בגרונה, רצה לברך מניחו, רצה לקלל בולמו ואינו מניחו".

(21) אולי הכוונה למ"ש שם: "ארה לי .. קבה לי, מאי בין האי להאי .. כיון דחמא דחילי' יתיר בפומא, תב ואמר ולכה נא קבה לי".

"נקבו בשמות": "נקבה שכרך" (בראשית ל' כח'), שפירשו אח"כ בפרטיות יתרה. ומזה מוכח ש"נוקב" הוא שמפרשו עד כמה שאפשר. וזהו ג"כ הכרח המדרש רבה ותרגום יונתן שם לפרש על נקבה סכום קבוע²², היינו, שלא יהי' מקום לכל ספק ופקפוק.

(22) ראה ב"ר פע"ג, ח: "ויאמר נקבה שכרך עלי, סכום קטע פריש (אמור הסכום קצוב ופרש מה שכרך)". ובת"י עה"פ: "קטע איגרך".